

En genel anlamda, “Aydınlanma Tasarısı”nın temelini oluşturan nesnel bilginin us yoluyla edinilebilir olduğuna duyulan güvenin kökten yıkılmasıyla birlikte, “temeldencilik”, “özcülük”, “gerçekçilik”, “ussallık”, “özne”, “ben” gibi modern felsefenin en temel tasarımlarının sorunsallaştırılarak ele alındığı felsefe çerçevesi, konumu ya da duyusu.

Felsefede postmodern yönelimli düşünürlerin evrensel, tümel, nesnel, ussal bir doğruluğun varlığına yönelik derin bir kuşku duydukları, bu kuşkuları doğrultusunda da özellikle değişik dil ve deyiş stratejileri aracılığıyla Batı felsefesi dilinin keskin kavram karşılıkları üstüne bina edilmiş ikilikleri yıkmayı amaçladıkları, hep “dil-in yaşamsallığı” ile “yaşamın dilselliği” düşüncesini öne çıkardıkları gözlenmektedir. Düşünceleriyle postmodern felsefenin oluşumuna katkıda bulunan düşünürlerin en önde gelenleri olarak, Nietzsche, Heidegger, Wittgenstein, Foucault, Levinas, Derrida, Lyotard, Baudrillard, Rorty, Ingaray, Kristeva, Cixous adları sayılabilir.

Görüngübilim, varoluşçuluk, Marxçılık gibi düşünce okullarının tersine postmodern felsefenin temel bir savunusu olmadığı gibi belli uslamalarla özetlenebilecek genel bir öğretisi de yoktur. Bu nedenle postmodern felsefe denince daha çok II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan, Marxçılık, yapısalcılık, varoluşçuluk, post-yapısalcılık, yapısökümcülük gibi bir dizi felsefe akımından çeşitli biçimlerde etkilenmiş pek çok Fransız felsefecinin değişik bakımlardan belli yaklaşımlara karşı çıkmalarını anlatan ortak bir felsefe düzlemi anlaşılmalıdır. Bu anlamda postmodern felsefe kendi içinde alabildiğine değişik felsefe eğilimlerinin biraraya geldiği, birbirinden son derece farklı konuların ya da tutumların savunulduğu kendi içinde bütünlüğü olmayan ayrışık bir felsefe bağlamına göndermede bulunmaktadır.

Postmodern felsefenin çok büyük ölçüde yaşam bulduğu XX. yüzyılın ikinci yansındaki Fransız felsefe bağlamının biçimlenişinde kimi felsefe anlayışlarının çok özel bir yeri vardır. Kuşkusuz bunların arasında en önemlisi Alman felsefe geleneğidir. XIX. yüzyıl düşünürlerinden Hegel, Marx ve Nietzsche bir yanda, XX. yüzyıl düşünürlerinden Freud, Husserl ve Heidegger öbür yanda, özünde Fransa kökenli postmodern felsefenin doğuşunda çok önemli bir yer tutmaktadırlar. Bütün bu Alman filozoflarına ek olarak, çoğunluk yapısalcılığın doğuşunu olanaklı kıldığı düşünülen İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure de ayrıca anılmayı hak etmektedir.

Nitekim bütün bu düşünürlerden çok değişik açılardan beslenen Fransız felsefecileri 1960'lı ve 1970 li yıllarla birlikte postmodern felsefenin temel çatısını kuracak kilit değerde önemi bulunan düşünceler dile getirmişlerdir. Genel olarak postmodernizm terimi, terimin ilk ortaya atıldığı mimari başta olmak üzere sanat dallarında, felsefede, dinde, toplumda, kültürün hemen her alanında modernizm diye anılan anlayışa tepki olarak doğmuş bir dizi tutum ve yaklaşımı anlıyor olmakla birlikte, postmodern felsefe denince çoğunluk postmodernizmin kuramsal altyapısını oluşturmaya dönük bütün araştırmaların birlikte durduğu kendine özgü bir felsefe düzlemi anlaşılmaktadır. Postmodern felsefe söylemine genel çizgileriyle bakıldığında değinilmesi gereken önemli noktalardan biri, postmodern kavrayışın geleneksel felsefeden bütün bütün bir kopmayı gerçekleştirme amacıyla özel olarak tasarlanmış konu seçimleriyle biçimsel özellikleridir.

Bu bağlamda postmodern felsefe metinleri, geleneksel felsefe metinleri gibi salt felsefenin sorunları ile teknik konuları üzerine yazılmış metinler olmaktan çok, çoğu durumda klasik filozofların gözünde felsefe dışı konular olarak görülecek toplum ile kültürün hemen her yönüyle, hergünkü yaşamın bütün anlarıyla ilgilidirler. Bu anlamda post- modern felsefenin ana izlencelerinden birisini, bütün öğeleriyle, yeter koşullarıyla, olmazsa olmazlarıyla "geleneksel felsefe metni tasarımları"nın çözüştürülmesini olanaklı kılacak birtakım yeni yazma stratejilerinin üretimi oluşturmaktadır. Nitekim postmodern felsefe metinlerinin en belirgin özelliği bölük pörçüklükleridir. Bu nitelikleriyle hem geleneksel felsefe metni tasarımındaki kendi içinde bütünlüklü olma ölküsüne karşı çıkarılarken hem de çağdaş varoluş deneyinin bölük pörçüklüğünü dile getirmektedirler.

Derinlikli olmak yerine kimileyin sığığa varacak ölçülerde yüzeysel olma, ağırbaşlı yazılar olmak yerine alaycı, dalgacı, tiye alıcı olmalarıyla yazı yazma ediminin bir oyun oynamaya dönüştürülmesi yine postmodern felsefe metinlerinin ayırt edici özellikleridir. Bütün bu metinsel ve dilsel yeniliklerle gerçekleştirilmek istenen başlıca amaç, geleneksel felsefe değerlerinin olduğu denli, yerleşik kültürel değerlerin ve ayrımların da altlarının oyularak yerlerine yeni bir şey koymadan çökertilmeleridir.

Postmodern felsefenin büyük mimarları felsefe yapmanın her şeyden önce bir yazı yazma etkinliği olduğunu, aynı biçimde felsefecinin de değme bir yazar olduğunu düşündüklerinden ortaya koydukları metinlerde "yüksek kültür ile alt kültür", "iyi ile kötü", "dış dünya ile iç dünya", "ussal ile deneysel" gibi belli başlı bütün ayrımların çözüştürülerek felsefe metnini öteden beri taşımış bulunan bu geleneksel dayanakların kuşkuya açılmaları söz konusudur. Bu anlamda postmodern felsefenin belirleyici öğelerinden biri, öteden beri birer dayanak oldukları düşünülmüş kimi kavram ya da terimlerin aslında öyle savıldığı gibi herhangi bir şeye dayanaklık edebilmelerinin söz konusu olmadığına yönelik temel farkındalıktır.

Gerek insancılığın insanmerkezcilik olduğunun açıklıkla görülmesi bakımından olsun, gerekse Descartes 'ta temelleri atılan Kant ile Hegel 'de ise doruğuna ulaşan modern felsefenin sorunlarının ayırdına varılması bakımından olsun, postmodern felsefenin en başından beri Nietzsche, Heidegger, Lacan, Foucault, Deleuze, Derrida gibi felsefecilere düşünsel borçlan büyüktür. Postmodern felsefenin en temel görüşlerinden birine karşılık gelen, "insanın ölümü"ne bağlı olarak metafizik insanlığın sonuna gelmiş olması düşüncesi, postmodern durum diye anılan genel insanlık durumunun da en ayırt edici özelliğidir. Kuşkusuz bu durumun en iyi anlamı Nietzsche 'nin yoksayıcılık (nihilizm) duyurusu ile varlıkbilgisel yoksayıcılık çözümlerinde bulunmaktadır.

1979 yılında yayımladığı Postmodern Durum başlıklı kitabında önemli postmodern felsefecilerden Lyotard , postmodern felsefenin felsefi anlamına yönelik oldukça yararlı açıklamalarda bulunmaktadır. Lyotard burada postmodern felsefenin, bütün her şeyi açıklama savıyla ortaya çıkan bütüncül (totaliter) üst anlatılara duyulan genel güvensizlik durumunun değişik biçimlerde dile getirilmesi olarak anlaşılabilirliğini ileri sürmektedir. Foucault 'nun soykütük çıkarmaya yönelik kazıbilimsel çalışmaları, Derrida 'nın Batı felsefesinin sorunlu metafizik tasarımlarının yapısını sökmeye yönelik yaptığı okumalar, Deleuze 'ün göçebe düşünceleriyle ortaya koyduğu şizoanalizleri postmodern felsefenin içerden, nasıl yapıldığının görüp izlenerek en iyi öğrenilebileceği yerlerdir.

Açıkça görüleceği üzere, postmodern felsefenin geleneksel felsefe yapma anlayışına karşı dillendirdiği en güçlü meydan okumalardan biri, tarihin büyük ölçüde, modernliğin ise bütün ülkü ve tasarılarıyla birlikte keskin sonuna geldiği savıdır. Bu sav kimileyin Nietzsche 'nin metafizik eleştirisine dayandırılarak, kimileyin de Hegelciliğin çökmüş olmasına dikkat çekilerek tanıtlanıyor olsa da, çoğu postmodern felsefecinin gözünde buralardan destek almaya dahi gerek yoktur. Nitekim bütün her şey gibi tarihin de sona ermesinden daha doğal bir şey olamayacağım dile getiren postmodern felsefeciler, tarihin sonunun gelmiş olduğunu görmek için postmodern dünya ile postmodern insan deneyiminde fazlasıyla gösterge bulunduğunu ileri sürmektedirler. Modernliğin ilerlemeci ideolojisinin kendi sonunu getirmiş olmasının yarı ironik yarı trajik bir gerçek olarak okunduğu postmodern felsefe çerçevesi, hem Kant'ın aydınlanmacı Aydınlanma Tasarısı'nın hem de Hegel ile Marx 'ın tarihsel usu saltıklaştırmaya yönelik olarak verdikleri felsefe temellendirmelerinin ölümcül hastalığa yakalanmış modernliğin ölmeden önceki son hastalıklı çırpınışları olduğu sonucuna varmaktadır. Bu sonuçla doğrudan ilintili bir başka nokta da kökleri Alman İdealizmi'ne dek uzanan Avrupa yoksayıcılık deneyiminin edindiği yeni açılımdır. Buna göre postmodern felsefe geçmişte olumsuz bir hastalık tanısı konulan yoksayıcılığı, Nietzsche 'nin son bir fırsat olduğunu söylediği yoksayıcılık açıklamasından da destek alarak günümüz postmodern dünyası için en anlamlı insanlık deneyimi olarak göklere çıkarıp adeta kutlamaktadır.

İnsanlık tarihinin geldiği bu noktada yaşanan yoksayıcılık deneyimi, göklerin adaletinin

kimilerine göre bir ceza kimilerine göreyse bir armağan olarak gerçekleşmesi diye görülmektedir. Vincent Descombes hiç de hoşnut olmadığı bu durumdan yakınısını dile getirirken son derece açıklayıcı bir postmodern felsefe betimi vermektedir “özgün olan tek bit şey olsun yok; kopyaya ya da taklide model olanın kendisi de halis bir kopya ya da taklit. Gerçek olgular yok; yalnızca yorumlar var, bütün yorumlarsa daha eski bir yorumun yorumlanmasından öte bir şey değiller. Sözcüklere uygun anlamlar yok, yalnızca betili anlamlar dolaşıyor ortada. Hiçbir metnin sahici biçimi korunmamış, yalnızca çevirileri var elimizde. Doğruluk ya da hakikat diye bir şey yok; yalnızca “pastiş” (benzek; öyküntü) ile “parodi” (gülünçleme; yansılama) hayaletleri cirit atıyor dört bir yanda.”

Hiç kuşkusuz postmodern felsefenin oluşumunda Fransız yapısalcılığının önde gelen düşünürleri, dilbilimci Saussure , insanbilimci Levi-Strauss , rohbilimci Lacan göstergebilimci Barthes 'ın yapıları çalışmaların büyük katkıları vardır. Ama bu oluşumda düşünürlerin çalışmalarından çok daha belirleyici olan, Platon, Descartes, Hegel gibi felsefe tarihinin en büyük dizgeci filozoflarının yapıtlarında karşılaşılan ve şaşmaz kesinlikleriyle dikkat çeken bilgi savlarına yönelik ortak yürütülen “salakçı Felsefe” eleştirisidir. Bu eleştirilerin kökleri Kierkegaard ile Nietzsche 'ye dek uzanır. Nitekim, salak bilgiye ulaşmak adına açık seçik anlamları ve kesin doğrulukları belirlemeye yönelmiş geleneksel felsefe soruşturmasına karşı, postmodern felsefe çok büyük ölçüde Nietzsche'nin “Tanrı'nın Ölümü” duyurusunu bütün içerimleriyle birlikte “Felsefenin Sonu” duyurusu olarak okumaktadır. Nitekim bu bağlamda postmodern felsefenin oluşumunda son derece belirleyici olinuş ana izlencelerden ikisini, Heidegger 'in “varlığın yapıçökertimi” ile Derrida 'nın “bulunuş metafiziğinin yapıçökümü” oluşturmaktadır.

HEIDEGGER 'in ilk olarak 1927 yılında yayımlanan Varlık ve Zaman 'da kendisinden söz ettiği yapıçökertimi zaman içersinde aşama aşama gelişerek 1957 yılında çıkardığı Özdeşlik ve Ayrım 'da metafiziğin onto-theo lojical (varlık-tanrı-mantıksal) yapısının eleştirilerek çökertilmesine dönüşmüştür. Heidegger in bu uğrakta kalkış noktasını pek çok bakımdan birlik bütünlük içinde olduğunu söylediği Aristoteles 'in varlık tasarımı oluşturmaktadır. Aristoteles 'e göre kategorik düzeyde, tüm parçalılıkları bir bütün haline getiren ilk ilke işlevini eksiksiz olarak yerine getiren tözdür. Bu uğrakta asal tözler dünyasının kendisinin nasıl bütünleşik bir duruma getirildiği sorusu ise en yüksek töz yani ilk varlık olmağıyla tümel, aynı zamanda en üstün töz de olan Tanrı ile yanıtlanmaktadır. Bir başka deyişle, bütün bir varlıklar alanı ancak ve ancak bu varlıkların varlık olmağılarına düzen kazandıran en yüksek varlığa başvurmak yoluyla anlaşılabilir. Heidegger , varlıkbilgisinin tümelliği ile tanrıbilimin önceliğinin bütünleşmesini, kavuşup birlikte denize dökülmelerini onto-tbeology (varlık-tanrı-bilgisi) diye adlandırmaktadır. Tipik bir postmodern tutum içersinde, bu göklere çıkartılmış ilkenin modern felsefede en üst doyuma kavuşturulduğı yerin Hegel olduğu saptamasında bulunduktan sonra, açık açık “saygısızca” davranmaktadır. Varlık-tanrı-bilgisinin tanrısalılığın ancak ne adına, ne için, neyi başarmak amacıyla felsefeye sokulduğunun açık kılınması koşuluyla Felsefeye girebileceğini öne süren Heidegger, Aristoteles'ten Hegel 'e dek uzanan ontotheologic (varlıktannbilgisel geleneğin her durumda Tanrı'yı kendi amaçlarına ulaşmak için kullandığını dile getirerek,

modern teknolojinin ruhunu da bir anlamda önceden görüleyerek, kendi güç istencinin hizmetinde bütün bir varlığı anlaşılır kılma izlencesi kılığı altında Tanrı'yı dahi kullanabilen böyle bir geleneğin hiçbir saygı duyulmaksızın çökertilmesi gerektiğini savunmaktadır. Heidegger bu geleneğin dışına çıkabilmek için, bir yandan bir sonluluk yorumbilgisi geliştirirken, öbür yandan tanrı inancına bürünmüş söylemlerin gerisinde üstü örtük olarak yatanları ortaya çıkarmaya yönelik -en ince ayrıntısına varana dek- bir "kuşku yorumbilgisi" tasarlamıştır. Heidegger bu iki yorumbilgisel stratejiyi özellikle Hegel 'in "Mantık Bilimi" nden "Doga Bilimleri" ne, oradan da `Tin'in Görüngübilimi" ne birtakım saltık kategorik şemalandırmalar yoluyla varlığın saltık bilgisine ulaşılabilir olduğu düşüncesi üstüne kurulu "bütüncülük"üne karşı kullanmaktadır.

Öte yanda, DERRIDA 'nın, Heidegger' inkinden bağımsız kendine özgü bir Hegel eleştirisi olması bir yana, bulunuş metafiziğinin yapısökümü düşüncesi büyük ölçüde yavaş yavaş da olsa, aşama aşama da gerçekleştirilse en sonunda kesin anlamlara ve sonul doğrulara ulaşılabilirliğini savunan temedenciliğe karşı yapılan şiddetli bir felsefe hareketi olarak değerlendirilebilir. Derrida 'nın bulunuş metafiziğiyle tam olarak anlatmak istediği, bu tür anlamlar ile doğmaların bulunduğu, bunların hiçbir aracıya konu olmaksızın dolaysız bir biçimde yaşantılanabilir oldukları biçiminde özetlenebilecek, sorunsuz olduğu düşünülen varsayımın tam da kendisidir.

Şimdi, yaşanan, tam şu anda burada olanın olduğu gibi Derrida 'nın bulunuş tasarımının da değişik uzamsal ve zamansal uzantıları vardır. Anlamlar ya da dogmalar aracılığıyla bütünüyle burada olmanın, bölük pörçük bir biçimde olsa da saltık bilgiye ulaşmak için zorunlu olması, hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın aşkın bir gösterilenin varlığına duyulan sarsılmaz inancın kanıtıdır. Buradaki aşkın gösterilen inancı, açıklığı, seçikliği ya da geçerliliği adına kendi dışında hiçbir şeye göndermede bulunma gereksiniminin duyulmadığı, hem kendine yeter bir anlam ya da doğruluk alanına hem de böyle bir ana duyulan inanç ile özdeştir. Bu bağlamda çoğunluk sanıldığı gibi yapısöküm, bütün bir açıklık ile sonul bir kesinlik savlarının alanı oyan uzamsal ayrımlar ile zamansal ertelemelerin sürekli gösterimine dayalı olarak aşkın gösrerilenin her durumda ulaşılmaz olduğunu ileri sürüyor değildir.

Nitekim 1968 yılında Derrida, Hegel 'in öngördüğü gibi insan düşüncesinin varlıkla yüz yüze ilişkiye girmesinin ilkece olanaklı olmadığı, dile önsel ya da ondan bağımsız salak bilginin olanaksızlığı üstüne bina edilmiş sözmerkezcilik eleştirisi bağlamında "ayrım" ile "erteleyim" düşüncelerinin birleşip kaynaştığı différance terimini ortaya atmıştır. Bu bağlamda, Derrida'nın uslamlamasının uzamla ilgili bölümü büyük ölçüde yapısalcılıktan türerken, buna karşı zamanı ilgilendiren bölümüyse Husserl 'in "iç zaman bilincinin görüngübilimi"ne yer etmiş temeldenci apodiktik sezgi savlarına karşı geliştirilmiştir. Bu anlamda postmodern felsefenin çok şeyler borçlu olduğu dört filozof; Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger ile Derrida insan düşüncesinin bengiseliğinden ya da sonulluğundan söz etmenin bile saçma olduğunu savunurlarken bütünüyle Kantçıdırlar. Heidegger ile Derrida için olduğu gibi, Kierkegaard ile Nietzsche için de

insan düşüncesinde aşkın gösterileni aşkın bir yanılısama yapan tam da insan varoluşunun zamansal yapısıdır. Bütün bu düşüncüler de metafiziğin bütün öğeleriyle birlikte geride bırakılmasının şu an için olanaksız olduğunun bütünüyle ayırında olarak, metafizik tasarımlar ile bağlanımların Platon' dan bu yana insan düşüncesi ile diline sökülüp atılmazcasına kök salıp iyicene yerleşmiş olması gerçeğine parmak basmaktadırlar. Bu bağlamda her biri de "metafizik sonrası felsefenin" metafizik eğilimlerden bütünüyle enson anlamda bir özgürlüğe geçişi olanaklı kılan bir eşik olmaktan çok, söz konusu eğilimlere karşı körü körüne tutsak olmanın olabildiğince önüne geçmek, temelsiz temeller üstüne bina edilmiş metafizik tasarımlara karşı elden geldiğince farkındalığımızı çoğaltmak anlamına geldiğinin altını özellikle çizmektedir. Nitekim kendisini postmodern olarak tanımlayan çoğu düşünürün "felsefenin sonu" deyişini yanlış anlayıp olur olmaz çıkarımlarda bulunuyor olması gerçeği karşısında Derrida, "felsefenin sonu" sözünü ha anlamda felsefenin sona erişisi olarak okumak yerine, felsefe için bir dönemin yani metafizik dönemin kapanışı olarak, dolayısıyla da yeni bir felsefe döneminin açılışı olarak, hatta felsefenin daha yeni başlıyor oluşu olarak okunmasını önermektedir.

Yeni bir felsefeye düşünme olanağı olarak postmodern felsefenin SİYASET FELSEFESİ üzerindeki olumlu ya da olumsuz içerimlerine ilişkin çok sayıda düşünce ileri sürülmekle birlikte, bütün bu değişik görüşler arasında özellikle postmodern felsefenin siyasal getirileri ile götürüleri bağlamında ortak bir uzlaşım henüz kurulmuş olmadığı görülmektedir. Çok genel bir açıdan bakıldığında post- modern felsefecilerin çok büyük bir bölümünün sürekli üzerinde durduğu ana nokta, «ussallık», "normallik", "iyilik", "sorumluluk" gibi Batı modernizminin temel ahlâksal ve siyasal kavramlarının baştan beri "öteki"leri toplumun kıyılarına itekleyerek ya da sindirip dışlayarak denetim altında tutmaya yönelik olarak tasarlanıp öyle de işletilmekte oluşlarıdır.

Nitekim pek çok postmodern felsefecinin gözünde Batı'nın liberal demokrasi doğrultusunda yol almasını kendisini kutsayarak göklere çıkarmaşısı, tarihin en başından bu yana toplum üzerinde oynanan geleneksel baskıcı iktidar oyunlarının en yetkin, en yeni modem biçiminden başka bir şey değildir. Postmodern Felsefe bu durum karşısında çoğunluk, modem liberal demokrasilerde siyasal kimliğin yapımı ve temel toplumsal değerlere işlerlik kazandırılışı doğrultusunda, "biz/onlar", "ussal/usdışı", "yasal/yasadışı" gibi kavramsal karşıtlıkların değerlerini sorgulamaktadır. Postmodern felsefe yaklaşımının bu noktada, büyük bir özen göstererek yürümeye yoğun bir çaba harcadığı görülmektedir. Nitekim her bir karşıtlıkta yer alan terimlerden ilki üzerine yoğunlaşım saplanmamak, başka bir deyişle baskıcı Batı usunun ekmeğine yağ sürmemek ya da Batı'nı büyük ölçüde zaten başarmış olduklarımız bir kez daha olurlayıp kesinlemek anlamına gelen kimi düşünsel tuzaklara düşmemek için postmodern felsefecilerin hemen bütünü iki terim arasındaki sınırın nasıl çizildiğine, bundan da önemlisi karşıtlık dolaşıma sokulurken toplum nezdinde nelerin gözetilmiş olduğuna dikkat çekmektedirler. Bu düşünsel yaklaşım hiç kuşkusuz modernliğin "ben", "toplum", "doğa" tasarımlarına yönelik en belirgin kimi bağlanımlarım da çok iyi çözümlenmiş olmayı gerekli kılmaktadır. Bu noktada özellikle Levinas' ın "ben ile öteki ilişkisi"nde kendisini açığa vuran bütüncül (totaliter) yapılarla yönelik olarak verdiği derinlikli çözümlenmelerden büyük esin alan günümüz postmodern felsefesi, karşıtlıkların çoğu durumda biri iyi biri kötü, biri doğru biri yanlış,

biri güzel biri çirkin, biri istenir biri istenmez terimler barındırıyor olması gerçeğinin ötekileri uçlara iteklemesi sonucunu doğurduğu saptamasında bulunmaktadır. Daha açık bir deyişle söylenecek olursa, karşıt kavramlar ya da ikili karşıtlıklar üstüne kurulu Batı dilleri doğaları gereği ırksal, etnik, cinsel, ulusal gibi birtakım egemenlik pratiklerinin aralıksız olarak yeniden üretiliyor olmalarına olanak tanımaktadır.

Sözgelimi tam bu noktada FOUCAULT ' nun Gözetleme ve Cezalandırma Hapishanenin Doğuşu adlı yapıtında sunduğu Batı' nın normallik anlayışına yönelik soykütüğü, günümüzde postmodern felsefenin içinden yöneltilebilecek eleştiriye örnek gösterilecek ölçüde klasikleşmiş sayılmaktadır. Ayrıca Foucault'nun pek çok öteki yapıtı da özünde yine bu tür Batılı egemenlik yapılarının izlerinin sürülerek soykütüklerinin çıkartılması amacıyla yazıya alınmışlardır. Bunların arasında tarih boyunca cinsellik rejimlerinin başta dil rejimlerine dayalı olarak hangi stratejilerle denetim altında tutulduğunun açıklıkla sergilendiği Cinselliğin Tarihi hiç kuşkusuz en ön sırada yer almaktadır.

Post- modern felsefenin özellikle toplum ve siyaset bağlamındaki bu özel duyarlılıkları nedeniyle, "çokkültürcülük", "feminizm", "kadın, lezbiyen ve gay çalışmaları", "sömürgecilik sonrası çalışmalar", "üçüncü dünya araştırmaları" gibi görece yakın dönemli araştırma alanlarıyla yan yana, omuz omuza yürüdüğü görülmektedir. Bununla birlikte postmodern felsefeye en azından siyaset felsefesi bağlamında yöneltilen eleştirilerden en dikkat çekici olanı, postmodern felsefecilerin eleştirilerinin gerek kapsamını gerekse içeriğini alabildiğine genişleterek yeni bir postmodern totalitarizmin doğmasına yol açıyor olmalarıdır. Bu eleştiriye karşı post- modern felsefecilerse, eleştiriye yöneltmelerin temel bir noktayı yeterince özümsemediklerini belirterek, postmodern felsefenin siyaset alanında bütünüyle gerçekleştirilmeye çalışacağı liberal demokrasi eleştirisini olabildiğince derinleştirerek, günümüz kapitalist demokrasilerinin destekçileri ile yandaşlarını ötekilik sorununa daha duyarlı bakmayâ özendirmek olduğunu dile getirmektedirler.

Ancak bu noktada ilginç olanı Amerikalı Marxçı felsefe yönelimli toplum eleştircisi Frederick Jameson 'ın postmodernizmi, dolayısıyla da postmodern felsefeyi geç dönem kapitalizmin doğal bir uzanması ya da manajı olarak görüp bu düşüncüyü kitabına başlık olarak koymuş olmasıdır. Postmodern felsefe çerçevesinde kimileyin "ötekiler siyaseti" diye adlandırılabilir siyasi yeniden tanımlama arayışlarına karşın, bu arayışların gündelik yaşam pratiklerindeki somut karşılıklarının tam olarak neler olduğu çok belirgin değildir. Sözgelimi, şimdi olandan, burada olmakta olandan bütünüyle sıyrılmış yeni bir siyasi yaşam ufkuna göndermede bulunan Derrida , bir başka hukukun geleceğinden, bulunuş metafiziğinin yol açacağı totaliterliğin dışında yatan bir gelecekte söz etmektedir.

Öte yanda Foucault ise, “yeni bir hak biçimi” anlayışını onaya atarak, yerleşik siyasal hak anlayışımız ile bu anlayış doğrultusundaki yaşam pratiklerimizi bütünüyle başka bir bağlama taşımanın peşindedir. Ne var ki, hem ötekileri hem de bir bütün olarak ötekiliği özgürleştirmeye dönük bütün bu postmodern felsefe çıkışlı arayışların anlamları, henüz tam olarak enine boyuna değerlendirilmediklerinden açıklığa kavuşmuş değildir. O nedenle, ötekilerin geleceği gözetilerek yapılan bu gibi siyasal önerilere pek çok siyaset kuramcısı bir hayli kuşkuyla bakmakta, bu gibi önerilerin içerimlerine kimilerin sessizliğe varacak denli temkinli yaklaşmaktadırlar. Bu bağlamda postmodern felsefe çerçevesinin bütün ayrışıklığına karşın önerdiği siyasal yeniden düşünme anlamında sergilenen yaklaşımlardan birisi, liberal demokrasinin genel ruhu ile yerleşik kurulumun ötekiliğe karşı çok daha konuksever bir konuma getirecek bir biçimde yeniden yapılandırmaktır. Söz konusu yaklaşımın üzerinde en çok durduğu konuların başında, yerleşik demokratik egemenlik anlayışımız ile halkın kayıtsız koşulsuz egemenliği üstüne kurulu toplum tasarımı yeni baştan düşünmek gelmektedir. Postmodern siyaset felsefesine göre, demokratik siyasal sistemin bu iki varsayımı da fazlasıyla tektipleştirici olduğu gibi, bunların gerçekte olan bitenle, yani yaşanan süreçlerle de alınan toplumsal kararlarla da uzaktan yakından bir ilintisi yoktur. Daha açık bir deyişle, değişik halk katmanlarının istekleri toplumun siyasal tercihleri üzerinde eş ölçüde yansıtılıyor değildir. Yaşanan bu sözde demokrasi durumu karşısında postmodern felsefecilerin pek çoğu, çok daha açık bir biçimde siyasal istencin öteden beri bir biçimde hep içinde “olanlar”ın egemenliği üstüne kurulduğunu, bu nedenle söz konusu istencin dışında kalmışları yani içinde “olmayanları yeni baştan düşünmemiz gerektiğini ileri sürmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası Fransız’ında irili ufaklı pek çok düşünsel akım arasında iki felsefe geleneğinin öbürleriyle karşılaştırılamayacak ölçülerde egemen bir konumda bulunduğu görülmektedir.

Nitekim 1930’larda Alexandre Koyre ile Alexandre Kojève aracılığıyla başlayan Jean Hyppolite ‘e dek uzanıp gelen “Hegelmilik” bir yanda, Merleau-Ponty, Emmanuel Levinas ve Jean-Paul Sartre tarafından oldukça etkili bir biçimde temellendirilen varoluşçu görüngübilim öbür yanda Fransız düşün yaşamı üzerinde son derece belirleyici durumdadırlar. Kimilerin Fransız Yeni Hegelmiliği diye de anılan ilk gelenek, dönemin Yeni Kantçılıkla bilinen pek çok konuda söz sahibi düşünce okulunun egemenliğine son verip yerine geçmek amacıyla yola çıkmışlar. Bu amaç uyarınca bu geleneğin savunucuları hem Hegel ‘in tarihin diyalektik ilerleyişine yönelik olarak sunduğu düşüncelerinden hem de dönemin toplumsal hareketliliğinden en iyi biçimde yararlanarak, bir dizi felsefi, siyasal, toplumsal olanağı dillendirme arayışı içindedirler. Buna karşı, öbür gelenekte yer alan düşünürler ise hem Husserl ‘in bilinç görüngübiliminin hem de Heidegger in varlık çözümlemesinin ışığı altında varoluşçu Felsefeye yeni açılımlar kazandırmanın peşindedirler. Bunun yanında Jean-Paul SARTRE ‘ın, gerek yazınsal çalışmalarıyla gerek etkin bir biçimde dönemin siyasal olayları içinde yer alışıyla, Marxçılık ile varoluşçu görüngübilimi kaynaştırarak popüler bir felsefe konumu oluşturması ayrıca anmaya değer bir çabadır. Nitekim Sartre ‘ın Fransız düşünsel yaşamın doğrudan etkileyişi, 68 olaylarına gelinip de popülerliğini yitirene dek özellikle solcu gruplar üzerinde

ağırlığını giderek artan bit oranda hissettirmiştir. Sartre 'ın Varoluşçu Marxçılığı yeni bir "insancılık" yorumudur; hem tek tek bireylerin hem de bir bütün olarak toplumun sahici (authentic) varoluşlarını gerçekleştirmelerine yönelik bir aydınlanmayı olanaklı kılacak tarihsel bir bilinç sürecinin ideolojik bir savunusu.

Varoluşçu Marxçılık 1930'lerden başlayıp 1960'ların ortalarına dek giderek yükselen bir popüler değer olarak Fransız kamuoyunu derinden etkilerken, 1950 lerin başında diğer bir düşün hareketi dönemin düşünsel gündemini belirler olmuştur. Saussure 'ün genel dilbiliminden esinlenen değişik disiplinlerden bir dizi düşünür, çözümleme yöntemi anlam kuramı bağlamında "YAPISALCILIK" adıyla anılan çığır açıcı değerlerde birtakım yeni görüşler ortaya koymuşlardır.

Hiç kuşkusuz bu düşünürler arasında insanbilimci Levi-Strauss , ruhçözümlemeci Jacques Lacan ve yazın kuramcısı Roland Barthes 'ın ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu üç düşünürün de özellikle üstünde durdukları konu, değişik alanlarda çeşitli çözümlenelerde bulunurken ne türden bir gönderme çerçevesi doğrultusunda yürüneceğidir. Bu bağlamda yapısalcılığın bu önde gelen kuramcıları, bireyin bilincindeki durumlara ya da bilinç yaşanmasına odaklanmaya şiddetle karşı çıktıkları gibi, Varoluşçu Marxçıların yatığı gibi insan doğasının aydınlanmasına yönelik ilerleme tasarımı ile belli bir tarihsel görüngünün öncesinin ancak kapsamlı bir ideolojinin ışığı altında görülebilir olduğu savı doğrultusunda düşünmeyi de son derece yanlış bulmaktadırlar. Yapısalcılığa göre, bir sözcüğün ya da daha doğru bir deyişle bir göstergenin anlamı bireyin bilincindeki niyet ya da tasarımlarla değil, ait olduğu dili oluşturan göstergeler dizgesinin ayırım ilişkileriyle belirlenmektedir. Dolayısıyla anlamlar her durumda Hegel inki gibi öte dünya yönelimli tümel bir insan bilincinin ürünleri olmaktan çok belli bir dil kültürüne görecedirler. Bu çok temel saptamadan hareketle, araştırmalatım dizgesel yapıları ortaya çıkarmaya, bu yapıların dilsel, toplumsal ve ruhbilimsel görüngü alanlarındaki karşılıklarının izini sürmeye yoğunlaştıran yapısalcılar, geliştirdikleri bu araştırma yönteminin, hem Hegelcilik ile Marxçılığın insancı ideolojik özneteliği hem de görüngübilimsel bilinç felsefelerinin özne temelli olması karşısında bütünüyle bilimsel ve nesnel olduğunu ileri sürmektedirler.

Bu üç büyük yapısalcı düşünür post- modern felsefe bağlamının biçimlenişinde en az iki bakımdan büyük yer tutmaktadırlar. Bunlardan ilki, sürece karşı süregelen yapının, evrensel tek bir anlam dizgesine karşı göstergebilimsel dizgeler çokluğunun varlığını en iyi biçimde tanımlayarak, Marks ile Hegel 'inki başta olmak üzere kültürlerötesi tarihdışı felsefeleri geçersiz kılmış olmalarıyla açıklanabilir. Böylelikle erekbilgisel tarih tasarımı ile diyalektik ussallık anlayışının bütünüyle içleri boş varsayımlar olduğu kuşkuya yer bırakmayacak bir belirginlikte kesinleşmiş olmaktadır. Öte yanda ilkiyle doğrudan bağlantılı olan ikinci büyük katkı, dilsel dizgelerin çokluğunun, dolayısıyla da bir sözcüğün ya da göstergenin olası anlamlarının çokluğunun tanıtlanmasıyla birlikte kavramların tek anlamlı oldukları yollu geleneksel yaklaşımın bütünüyle çökertilmiş olmasında kendisini göstermektedir. Buna bağlı olarak, Descartes'ın "cogito felsefesi"nde kilit bir konumda bulunan özdeşlik kavramının, yani öznenin kendisiyle

Postmodern Felsefe

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.
Çarşamba, 04 Mayıs 2011 23:58 -

özdeşliği varsayımının bütünüyle Avrupa felsefe geleneğinin anlamsız bir yapınası ya da sosun yaratmaktan öte bir değer taşımayan bir kurmacası olduğu da görülmüş olmaktadır. Hegelci tarih tasarımı ile bu tasarımın üstüne bina edildiği öznellik anlayışına yönelik yapılan yapısalılık eleştirisi, Louis ALTHUSSER 'in yapısalcı felsefesinde Marxçılığın yeni baştan temellendirilmesi sonucuna olanak tanınması bakımından ayrıca önemlidir. Kendi Marxçılık anlayışım betimlerken "insancılık karşıtlığı" terimini kullanan Althusser , bireylerin geleneksel Marxçılığın ileri sürdüğünün tam tersine genel bir tiretim dizgesinin alanları olduğunu, tarihinse hiçbir biçimde özneye yer olmayan, belli bir yönle, erek ya da amaçla açıklanamayacak bir süreç olduğunu savunmaktadır.

Postmodern felsefenin oluşumunda bir başka önemli düşünce damarı da, Nietzsche felsefesinin yapılan özgün yorumlarla Fransız felsefe çerçevesine taşınmasından oluşmaktadır. Bu bağlamda Gilles Deleuze, Geoges Bataille ve Pierre Klossowski 'nin 1950'li ile 1960'li yıllarda son derece değerli Nietzsche okumaları yapmaları, çoğu yerde Nietzsche' yi Fransızların Almanlara göre çok daha iyi anlayıp özümsemiş oldukları değerlendirmesine yol açmıştır.

Kuşkusuz bir yanda Nietzsche 'nin postmodern felsefeyi destekleyen düşüncelerinin Fransız felsefesinin gündemine oturmuş, öbür yanda Heidegger 'in etkili teknoloji eleştirisiyle "hesapmakineci us" anlayışına yönelik saptamaları yapısalcılığın Hegelcilik karşın görüşlerini daha da bir pekiştirmiştir. Günümüzde postmodern felsefenin çatısının kurulmasında son derece önemli bir yeri bulunan Fransız Nietzscheciliği'nin belli başlı savunuları arasında özdeşlik, öznellik, ussallık kavramlarına yönelik eleştiriler en ön sırada yer almaktadır.

Bu eleştiriler yanında dile her durumda birincil değerde öncelik tanınması,"olgu sorularının yerine"yorulama soruları"nın geçirilmesi, ilerlemeci ya da erekbilgisel tarih anlayışlarının bütün bütün yadsınması postmodern felsefenin Nietzsche ile arasında bulunan kanbağının önemli izlekleri arasındadır

Felsefe Sözlüğü- Bilim ve Sanat Yayınları

Postmodern Felsefe ile ilgili başka bir yorum...

Akbar S. Ahmet ise postmodernizmi -mimari, felsefi, edebi- kökenlerini kabul etmekte birlikte

bu kavramı sosyolojik olarak ele almıştır. Yazara göre postmodernizm temel özellikleri şunlardır;

1. Postmodernist çağın kavranması, modernlik tasarımının sorgulanışı ve modernliğe duyulan inancın yitirilmiş olmasını, bir çoğulculuk ruhunun var olduğunu, geleneksel bağnazlıklara karşı kuşkuculuğun arttığını ve nihayet dünyayı evrensel bir bütünlük olarak algılayan ve kesin çözümlerle, sorulara tam yanıtlar bekleyen bakış açısının reddini öngörmektedir.

Postmodernizmi açabilmek için anlam berraklığından çok, anlam zenginliğini aramak; siyah-beyaz ayırımından kaçınıp, “ya biri ya öteki” yerine, “hem biri hem öteki”ni kabul etmek; birkaç düzeyde anlam ve birkaç odak noktasının birleşimini ortaya çıkarmak; kendini, kendi hakkında bilgi sahibi olarak keşfetmek gerekmektedir. Postmodernizm durum, kendisini temsil eden fikir ve imajların ironik, tabuları yıkan, serbest kolajının karşıtıdır. Evrenseldir, en yüksek düzeyi de, en alt düzeyi de, ciddiyeti de, dalgacılığı da aynı hevesle kucaklar.

2. Postmodernizm, medya çağıyla aynı zamanda ve birlikte vardır, medya, birçok bakımdan postmodernizmin merkezindeki dinamiği, Zeitgeist’ini, tanımlayıcı özelliğini oluşturmaktadır.

3. Postmodernizm ile etnik-dinsel köklere dönüş ya da köktencilik (fundamentalizm), sosyal ve siyasal bilimciler tarafından araştırılması gereken bir olgudur. Kutsal bir şeyin kalmadığı yerde, her inanç gözden geçirilebilir.

4. Geçmişle bağların koparılmaması, sürdürülmesi, postmodern ağırlıklı özelliklerinden biri olmaya devam etmektedir.

5. Nüfusun büyük bölümünün kentsel alanlarda yaşaması ve daha da büyük bir bölümünün bu alanlardan kaynaklanan fikirlerin etkisi altında kalması dolayısıyla, metropol, postmodernizm merkezine yerleşmektedir(Eco; 1986, Harvey; 1989, Jencks; 1984, Raban; 1974, Sennet;1991, Wilson;1991). Postmodernizm durum kentin gelişmesine, daha doğrusu son onyılların çarpıcı biçimde kentleşmesine bağlıdır.

6. Postmodernizm bir sınıf ögesi vardır ve demokrasi bir önkoşuldur. Mimarlar, sahne sanatçıları, sosyal bilimciler, yazarlar hatta yuppiler, modern kentin dinamiğini sağlayan, postmodernizmin çekirdeğini oluşturmaktadırlar. Postmodernizm tamamen olmasa da, temelde bir orta sınıf olgusu olarak görülebilir.

7. Postmodernizm, değişik tartışmaların yan yana konmasına nasıl uygun gelirse öyle seçme ve derleme yapılmasına (eklektisizm) ve farklı imajların karıştırılmasına izin vermekte, hatta bunu teşvik etmektedir .

Eklektizm çağdaş genel kültürün sıfır derecesini oluşturuyor. Reggea dinleniyor, western seyrediliyor, öğlen McDonald'da yeniliyor, akşam yerek mutfakların tadına bakılıyor. Tokyo'da parizyen parfümleri kullanıyor. Hong kong'da retro giyiniliyor.

8. Basit ve yalın ifade düşüncesi, bazen tüm anlaşılabilirlik iddialarına rağmen, postmodernist ustaların aklından çıkmaktadır. Postmodernizm düşüncenin hem entelektüel içeriği, hem de belirli bir gruba hitap eden, anlaşılması zor üslubu, bu ekolün bıraktığı entellik izlenimini güçlendirmektedir.